

16—21 oktober.

Debatter m. m.

Torsdagen den 16 oktober

	Sid.
Talmannens hälsningsanförande	3
Interpellationer av:	
Herr Hjalmarson ang. en sammanfattande redogörelse för regeringens syn på de problem, som utvecklingen aktualiserat för vårt lands vidkommande	4
Herr von Seth ang. åtgärder i syfte att de jordbrukare, som drabbats av höstens skördekadaver, skola få vägledning för den närmaste tidens planläggning av jordbruksdriften	6
Herr Ohlin ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.	7
Fru Nordgren ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn	13
Herr Christenson i Malmö ang. redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter rörande öresunds- och kontinentaltrafiken, m. m.	14
Herr Jacobson i Vilhemina ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter	16
Herr Senander ang. engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år	17
Herr Braconier ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer	18

Debatter m. m.**Tisdagen den 21 oktober.**

	Sid.
Interpellationer av:	
Herr Vigelsbo om upphävande av riksdagens beslut angående skogs- vinststeriliseringen	21
Herr Lundberg ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.	22
Herr Andersson i Långviksmon i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952	23
Herr Holmberg ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltidslokaler	24
Fru Nilsson ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.	25
Herr Johansson i Stockholm ang. Sveriges medlemskap i Europa- rådet och Europaförsamlingen	26
Herr Dahlgren ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan sam- råd med arbetsmarknads- eller andra samhällliga organ avskeda arbetstagare, m. m.	27

Torsdagen den 16 oktober.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord: Jag hälsar kammarens ledamöter välkomna, då vi nu skall fortsätta vårt arbete under höstsessionen.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Karl Nilsson på grund av sjukdom (ulcus ventriculi op. + emboli pulm.) är förhindrad att delta i riksdagsarbete fr. o. m. d. 16/10 1952 till årets slut intygas.

Landskrona den 11/10 1952.

Nils Åkesson.
Las.-läk.

Riksdagsman Stig F. Hansson, Önnarp, är på grund av ryggskott-ischias förhindrad att delta i riksdagsarbetet under minst 14 dagar framåt, vilket härmed intygas.

Skurup den 13/10 1952.

S. Ståhl.
Provinsialläkare.

Att prosten Harald Hallén, Arvika, vårdas härstädes från den 3/10 1952 för operation och ännu kvarligger och under denna tid varit och fortfarande är oförmögen till arbete, intygas.

Karolinska sjukhuset den 15/10 1952.

Carl Anker Edvall.
Leg. läkare.

Att fru Hildur Humla, Björkefors, under tiden fr. o. m. den 16/10 1952 t. o. m. den 31/10 1952 på grund av halsfluss med feber är urståndsatt att vederbör-

ligen uppehålla sitt riksdagsarbete intygas.

Sunne den 14 oktober 1952.

N. Hedstrand,
legitimerad läkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen från och med innevarande dag beviljades herrar Nilsson i Landskrona, Hansson i Önnarp och Hallén tills vidare samt fru Humla till och med den 31 oktober.

§ 3.

Upplästes följande ansökningar om ledighet från riksdagsgöromålen:

Till Riksdagens andra kammare.

Undertecknad får härmed på grund av resa till Italien anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 16 till och med den 21 oktober 1952.

Stockholm den 14 oktober 1952.

Tage Erlander.

Till Riksdagens andra kammare.

Undertecknad, som åtföljer Svenska Orientlinjens fartyg Naboland för att bl. a. som ordförande i det internationella sjuksköterskeförbundet besöka sjuksköterskeföreningar i medelhavsländerna, får härmed, på grund av att fartygets hemfärd blivit försenad, begära tjänstledigt från riksdagens andra kammare t. o. m. den 5 november 1952.

Naboland, Iskenderun den 8 oktober 1952.

Gerda Höjer,
ledamot av II kammaren.

Till Andra kammaren.

På grund av sjukdom anhåller jag vördsamt om ledighet från riksdagsgöro-

målen till och med den 18 innevarande oktober.

Stockholm den 16 oktober 1952.

Eivor Wallin.

Till Andra kammarens talman.
Riksdagen,

Stockholm.

För deltagande i den svenska FN-delegationens arbete i New York får jag härmed värdsamt anhålla om befrielse från riksdagsuppdragets fullgörande från höstriksdagens början t. o. m. den 19 november.

Göteborg, 26 september 1952.

Rolf Edberg.

Till Riksdagens andra kammare.

På grund av utrikes resa får jag härmed värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 16 till och med den 21 innevarande oktober.

Stockholm den 16 oktober 1952.

Brita Elmén.

Till Riksdagens andra kammare.

På grund av resa i Amerika i samband med uppdrag såsom ledamot av svenska delegationen vid Förenta Nationernas generalförsamling får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare under höstriksdagen.

Karlstad den 2 oktober 1952.

Manne Ståhl.

Herr DICKSON erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Finns det inte något brev från herr Hagberg i Luleå?

Vidare anfördes ej. Ledighet från riksdagsgöromålen från och med innevarande dag beviljades herr Erlander till och med den 21 oktober, fröken Höjer till och med den 5 november, fru Wallin till och med den 18 oktober, herr Edberg till och med den 19 november, fröken Elmén till och med den 21 oktober samt herr Ståhl tills vidare.

§ 4.

Interpellation ang. en sammanfattande redogörelse för regeringens syn på de problem, som utvecklingen aktualiserat för vårt lands vidkommande.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HJALMARSON, som anförde: Herr talman! Händelseutvecklingen utom och inom vårt land har skapat ett behov av större klarhet om den svenska regeringens avsikter för den närmaste framtiden. Önskvärdheten härav understrykes även genom valutgången, vilken samtidigt borde utgöra en anledning för regeringen att taga sina hittills tillämpade metoder särskilt på den ekonomiska politikens område under omprövning.

Enigheten om huvudlinjerna för svensk utrikes- och försvarspolitik får självfallet inte hindra en fri debatt om enskildheter eller nya omständigheter i den utrikes- och försvarspolitiska bilden. Vårt lands läge har ställts i skarp belysning genom vad som hänt över Östersjön under sommaren och genom avslöjandena av sovjetryska ambassadtjänstemäns inblandning i spionageverksamhet mot Sverige. Sovjetregeringens avvisande av klara svenska rättskrav och dess vägran att låta tvisten mellan oss hänskjutas till rättslig prövning aktualiserar frågan vad vi ytterligare bör göra för att hävda vår rättsståndpunkt och hindra nya övergrepp. Därutöver bör tillfälle ges att offentligt dryfta lämpliga åtgärder i syfte att ge eftertryck åt vårt krav att utan obehörig insyn kunna vidta nödvändiga försvarsanstalter.

De alltmer kärva tonfallen i bedömningarna av de ekonomiska utsikterna för den närmaste framtiden och de oroad rapporterna från utlandet rörande vår förmåga att konkurrera om arbetstillfällena har ånyo gjort frågan om säkerheten i sysselsättningen till ett trängande problem som angår de flesta av oss enskilt och oss alla samfällt.

Den ekonomiska politikens omedel-

Interpellation ang. en sammanfattande redogörelse för regeringens syn på de problem, som utvecklingen aktualiserat för vårt lands vidkommande.

bara förmåga att positivt påverka sysselsättningsgraden skall ej överskattas. Å andra sidan är det uppenbart att bland annat denna politik skapar det allmänna utgångsläge företagen har att räkna med i sina försök att ge de anställda säker och lönande sysselsättning. Av betydelse därvidlag är att det tar tid innan den ekonomiska politiken hinner verka, vilket i ett osäkert konjunkturläge inskräper ofrånkomligheten av förebyggande handling.

Samtidigt som den fulla sysselsättningen nu kan bli ett verkligt problem för den ekonomiska politiken står frågan om det fasta penningvärdet olöst kvar. Att den internationella prisutvecklingen och den omständigheten att vi ännu befinner oss på »baksidan» av en våldsam och explosionsartad prisstegring under alla förhållanden för en tid dämpar de synliga utslagen av en ekonomisk spänning, minskar ej behovet av målmedvetna ansträngningar i syfte att få till stånd naturlig jämvikt i medborgarnas och landets ekonomi. Det är i detta sammanhang väsentligt att skilja mellan en tvångsmässigt åstadkommen, i huvudsak »bokföringsmässig» balans och en som har utsikter att under fria betingelser bli bestående.

Såväl våra möjligheter att skydda kronans inre och yttre värde som att bibehålla en hög och jämn sysselsättning är beroende av styrkan och omfattningen av landets valutareserv. I vissa länder räknar man som valutor endast fritt växlingsbara sådana. Att strikt tillämpa denna i och för sig riktiga princip är måhända icke möjligt i vårt läge. Den förhållandevis goda tillgången på mer eller mindre bundna fordringar kan dock inte dölja att våra reserver av sådana rörelsemedel, som vi oundgängligen behöver för att köpa fördelaktigast, är otillräckliga. Även vi måste gripa oss an med det hårdvalutaproblem vi har gemensamt med flertalet europeiska stater.

Målet för den ekonomiska politiken måste vara stärkt internationell rörelsefrihet i ekonomiskt avseende, ett fast och hållbart värde på våra pengar samt en hög och jämn sysselsättning för arbetskraften. Detta kan endast ernås under följande förutsättningar:

1) Kostnadsproblemet måste angripas såväl samhällsekonomiskt som företagsekonomiskt så att konkurrenskraften inom och utom landet stärks.

2) Ett starkt ökat frivilligt sparande måste göras möjligt och lockande för enskilda och företag, varigenom utrymme skapas för större investeringar i företag och bostäder samt för andra samhällsnyttiga ändamål.

3) En kreditpolitik måste föras som bygger på det verkliga sparandet och en fri kreditmarknad.

4) Ett skattesystem måste skapas och en allmän näringspolitik föras, som medverkar till fortsatt konsolidering och utbyggnad inom det ekonomiska livet, stärker konkurrensviljan, ökar de enskildas rörelsefrihet och vilja att göra en egen insats samt deras benägenhet att planera för framtiden. Härigenom skapas ett hållbart underlag för erforderliga inkomster åt det allmänna utan ett förlamande skattetryck.

Dagens svenska politiska debatt ger på olika områden uttryck åt en grundläggande meningssmotsättning. Å ena sidan drives den uppfattningen att överheten i växande omfattning kan och bör svara för människornas välfärd, varvid man medvetet eller omedvetet utgår från nödvändigheten och rätten att från högsta ort dirigera den enskilde. På andra sidan företrädes den meningen att samhällets uppgift i första hand är att ge de många människorna tillfälle att själva under direkt och personligt ansvar skapa sig säkerhet i tillvaron samt förbättrad andlig och materiell ställning. Vilken av dessa ståndpunkter man företräder avspeglas icke endast i den praktiska politiken i mera

Interpellation ang. åtgärder i syfte att de jordbrukare, som drabbats av höstens skördeskador, skola få vägledning för den närmaste tidens planläggning av jordbruksdriften.

begränsad bemärkelse utan också i sätet att se medborgarna i förhållande till samhället — i grundsynen på vår demokratis sätt att fungera.

Under återopande av de allmänna synpunkter jag här antytt anhåller jag om kammarens tillstånd att få till hans excellens statsministern rikta följande fråga:

Vill Eders Excellens ge kammaren en sammanfattande redogörelse för regeringens syn på de problem, som utvecklingen aktualiserat för vårt lands vidkommande?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Interpellation ang. åtgärder i syfte att de jordbrukare, som drabbats av höstens skördeskador, skola få vägledning för den närmaste tidens planläggning av jordbruksdriften.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr von SETH, som yttrade: Herr talman! Enligt de skörderapporter, som sammanställts av läns- och provinsförbund inom Riksförbundet Landsbygdens folk per den 11 oktober 1952, har ogynnsamma väderleksförhållanden inom stora delar av landet skapat betydande svårigheter för bärningen av årets skörd. Det är framför allt arealer med vårsådda grödor och potatis som drabbats. Dessa grödor står även i viss utsträckning fortfarande på rot. Inom begränsade områden har såväl säden som potatisen förstörts eller skadats av frost och regn.

Åtskilligt av de grödor som kunnat bärgas har visat sig innehålla en osedvanligt hög vattenhalt, vilket naturligtvis medfört lägre priser än de normala. Därtill kommer att ogynnsamma bärningsförhållanden alltid har en tendens till ökade arbetskostnader då dels maskinanvändningen försvåras,

dels arbetskraften i väntan på bättre väder får gå sysslolös.

Av de inkomna skörderapporterna framgår, att det i första hand är skogsbygderna — de vårsädsproducerande delarna av landet — som drabbats av skördeskador. Vissa län redovisar endast 10—15 procent inbärgad gröda och ungefär lika stor procent oskuren. En del av den säd som fortfarande står ute är skadad av frost och översvämning. I Norrland har den tidiga och hårda frosten (i Hälsingland uppmättes — 10° redan i augusti) försämrat kärnan i säden. Även snön har i vissa delar av Norrland kommit tidigt. I Jämtland uppgives framför allt korn på rot stå nedpressat under snön. Potatis-skörden uppskattas i dessa områden bli liten och är delvis kvar i jorden.

Även om det fortfarande finnes möjligheter att få utestående vårsäd och potatis inbärgad i större delen av landet torde det alltså föreligga betydande risker för avsevärda skördeskador inom vissa områden. Att detta kommer att medföra minskade inkomster för åtskilliga jordbrukare torde vara uppenbart.

Det är av vikt att försöken att uppskatta de föreliggande skördeskadorna genomföres utan dröjsmål och med nödvändig hänsyn till de olikartade förhållandena inom skilda delar av landet. På så sätt skapas ett hållbart och objektivt underlag för de förhandlingar, som måste komma till stånd om kompensation åt de jordbrukare, som drabbats av påvisbara skördeskador.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att jordbrukskalkylen nu omräknas efter skörderapporterna per den 31 augusti. I dåvarande läge föreföll skördeutsikterna mycket gynnsamma. Vad som senare inträffat har i betydande mån förändrat denna bild. Att hänsyn härtill bör tagas vid den nu pågående

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

omräkningen av kalkylen förefaller självklart.

Åberopande vad jag här anfört anhallar jag om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet delgiva kammaren sin syn på vilka åtgärder som bör vidtagas i anledning av under hösten inträffade skördekadaver så att berörda jordbrukare får vägledning för den närmaste tidens planläggning av jordbruksdriften?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den vid höstriktdagens början naturliga allmänna politiska debatten, som efter årets val förefaller än mera behövlig än tidigare, kan denna gång inte knytas till en regeringsproposition eller ett på regeringens initiativ tillkommet meddelande till riksdagen. För att likväl bereda kammaren möjlighet till en allmänpolitisk debatt erbjuder sig då närmast utvägen att från oppositionens sida interpellationer framföres, som berör omfattande spörsmål och därför får en allmänpolitisk karaktär. Den interpellation, som jag härmed anhallar om kammarens tillstånd att få framföra, har detta syfte. För den händelse regeringen inte avser att ordna en särskild utrikespolitisk debatt i en nära framtid, hoppas jag att herr statsministern begagnar tillfället att vid interpellationens besvarande lämna kammaren en redogörelse

för regeringens syn på det utrikespolitiska läget ur svensk synpunkt.

Valutgången har medfört en väsentlig förstärkning av oppositionens andel av väljarkåren och representation i andra kammaren. En väsentlig sida av den politiska utvecklingen här i landet är tydligen en fortgående försvagning av de socialistiska idéernas grepp om folkopinionen. Redan år 1936 hade de partier, vilka — hur olika de än i övrigt kunde vara — grundade sin åskådning på socialistiska idéer, väsentligt större röstsiffror än de tre icke-socialistiska partierna — högern, bondeförbundet och folkpartiet — tillsammans. År 1940 var de socialistiskt inriktade partiernas röstsiffror ännu mycket större i förhållande till de övrigas. Ställningen hölls i stort sett år 1944, men därefter har en mycket väsentlig minskning av de socialistiska partiernas röstsiffror ägt rum.

Gör man en jämförelse mellan det socialdemokratiska partiets andel av väljarkåren och de icke-socialistiska partiernas motsvarande siffror blir bilden likartad. Vid 1940 års val var den socialdemokratiska röstsiffran mer än en fjärdedel större än summan av de tre icke-socialistiska partiernas. Ännu år 1944 hade socialdemokraterna en tiondel mera röster än dessa tre partier. Vid följande andrakammarval kom emellertid de icke-socialistiska partiernas röstetal upp över socialdemokraternas, och i år blev deras röstsiffra nära åtta procent högre. Denna utveckling är upplysande. Det är förvisso ingen överdrift att tala om en tillbakagång för de socialistiska idéerna, vilket också framträder i det sjunkande intresse, som man inom socialdemokratien ägnar åt att föra fram dessa idéer till allmän debatt. Grunden för socialdemokratiens anspråk på att spela en dominerande roll inom vårt politiska liv har undergrävt. Hädanefter måste i en

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

eller annan form förutsättningar skapas för en maktfördelning och samverkan, som utan tvivel bäst motsvarar folkets önskemål.

Den socialdemokratiska partiledningens insikt om denna utvecklings in-
nebörd — tyvärr aldrig klart uttalad inför offentligheten — får väl ses som den viktigaste orsaken till de enträgna inbjudningar, som efter 1948 från partiets sida riktats till bondeförbundet om deltagande i regeringen — inbjudningar som för ett år sedan ledde till det önskade resultatet. Årets val gav emellertid ett för upphovsmännen till denna speciella politiska konstruktion mycket nedslående resultat. Även i regeringspartiernas press har det erkänts att valet vittnar om ett allvarligt missnöje med koalitionsregeringen inom bägge regeringspartierna. Vilka slutsatser man inom dessa så småningom kommer att dra härav, har jag ingen anledning att här diskutera, men tydligt är att genom motgångarna för socialdemokratien och för koalitionsregeringstanken de politiska frågeställningarna i vad gäller förhållandet de demokratiska partierna emellan kan komma att bli annorlunda under de närmaste åren än de hittills varit.

Det vore oriktigt att bestrida att den fortgående relativa försvagningen av de socialdemokratiska röstsiffrorna i förhållande till de icke-socialistiska partiernas i viss mån påverkat politiken här i landet efter kriget. Den socialistiska skördetiden, varom så livliga förhoppningar hystes inom det socialdemokratiska partiet, har ju, vad förstatligandet och en del andra organisatoriska ändringar av vissa näringsgrenar beträffar, i stort sett fått inställas. Den klassiska form för socialisering, som förstatligandet av nyckelindustrier innebär och som spelar en så stor roll inte blott i alla socialdemokratiska partiers principprogram utan även t. ex. i

de tyska och engelska socialdemokratiska partiernas aktuella praktiska politik, har här i Sverige mer eller mindre tillfälligt avförts från dagordningen. Tyvärr svävar Sveriges folk ännu i okun-
nighet om huruvida detta är en rent opportunistisk inställning, som endast innebär att man för tillfället betvingar sin lust att aktualisera en socialistisk politik av denna art. Det är ett faktum, att under socialdemokratiens mer än halvsekellånga liv här i landet planer på förstatligande av betydande näringsgrenar inom såväl industri som kredit- och försäkringsväsen spelat en betydande roll. Sådana idéer har också framförts vid årets socialdemokratiska kongresser. Vad Sveriges folk behöver veta som grundval för en fastare bedömning av socialdemokratisk framtidspolitik är om det socialdemokratiska partiet allt fortfarande står fast vid den principiella socialistiska åskådning, som hittills varit rådande — och endast tillfälligt avstår från att aktualisera den — eller om man är beredd att avsvärja sig det slag av socialistisk tro, som uppbär partiets principprogram lika väl som den internationella socialistiska världens tänkesätt. Om någon skulle invända att en debatt kring så grundläggande och principiella politiska spörsmål inte lämpligen bör föras i riksdagen, vilken i stället uteslutande bör hålla sig till mera aktuella och praktiska spörsmål, så vill jag anmäla en avvikande mening. Jag anser tvärtom att riksdagen någon gång bör vara forum för en debatt, där aktuella spörsmål och utvecklingstendenser behandlas och belyses från principiella utgångspunkter.

Socialdemokratiska statsråd har flera gånger framhållit, att den ekonomiska politiken även efter bondeförbundets inträde i regeringen skall fortsätta efter samma riktlinjer som dittills. Ingen kan bestrida, att denna politik visserligen

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

inte i fråga om förstatligande men väl beträffande förkärleken för detaljerade statliga regleringar och sympatien för en skattepolitik med konfiskatoriska drag har en socialistisk anstrykning. Regeringsförklaringen vid koalitionsregeringens tillkomst i fjol ger ringa belysning av detta spörsmål. Det bör vara möjligt för regeringens representanter från bägge partierna att lämna kamraren och Sveriges folk klarare besked om sin syn på förutsättningarna för en gemensam regeringspolitik uppbyren av partier med så olika principiella utgångspunkter som socialdemokratien och bondeförbundet.

Ingen kan säga, att de senaste årens ekonomiska politik i vårt land med dess av flera skäl i jämförelse med andra länder särskilt gynnsamma förutsättningar varit framgångsrik. Den häftiga inflationen, den otillräckliga valutareserven, den skärpta bostadskrisen och de orättvisor olikta näringsgrenar och folkgrupper emellan, som uppkommit till följd av den förda politiken — allt här vittne om allvarliga misslyckanden. Det är av denna anledning liksom med hänvisning till den nyss antydda principiella motiveringen, som jag efterlyser en samlad framställning av den ekonomiska och sociala politik i ordets vidsträckta bemärkelse som regeringen avser att föra under de närmaste åren. Måhända bör jag dock av försiktighets-skäl och med hänsyn till den i regeringspressen fortgående diskussionen om koalitionsregeringens tvivelaktiga varaktighet begränsa mig till att tala om »det närmaste året».

Från folkpartiets sida har en från regeringens på väsentliga punkter avvikande politik förordats. Den allmänna bakgrunden för vår inställning har varit att vi inte tror på nyttan av den utveckling av statens dirigerande inflytande inom det ekonomiska livet, som socialdemokratien förordar. Vi har påvi-

sat fördelarna av en mera decentraliserad ordning, där de många företagen och människorna själva åtnjuter större frihet och utövar större inflytande. Det är sant, att under krig och av krig och upprustning betingade ekonomiska krisförhållanden detaljerade statliga regleringar kan bli nödvändiga, men de bör då inte bibehållas längre än erforderligt. Enligt vårt sätt att se skapar ett på näringsfrihetens och den enskilda äganderättens grund arbetande näringsliv bättre betingelser än den socialistiska centraliseringen och maktkoncentrationen. Vi menar att effektiviseringen och standardhöjningen går fortare i ett samhälle av den liberala typen och att detta ger bättre förutsättningar för medborgarnas frihet och för en verklig demokratisering även på det ekonomiska området genom utvecklande av frivilliga samarbetsformer inom företagen. Vi anser också att ett högt skattetryck — särskilt om det blir bestående under långa tider och i hög grad drabbar människor, som visar förutseende och sparsamhet — får olyckliga och hämmande verkningar på den ekonomiska utvecklingen och försvårar lösningen av den brännande bostadsfrågan genom ett tillräckligt bostadsbyggande. Vi är övertygade att socialförsäkringen och den sociala trygghetspolitiken över huvud kan bättre utbyggas ju snabbare produktionen växer och att därför ett liberalt samhälle i längden möjliggör en högre social standard än ett mera tungrott och byråkratiskt socialistiskt samhälle. Uppgiften för den ekonomiska och sociala politiken i vårt land, vars resurser genom näringslivets utveckling flerdubb-lats under detta århundrade, blir att avlägsna fattigdom och otrygghet i ett samhälle, som ger utrymme för individens initiativförmåga och skaparkraft, som uppmuntrar till utbildning och ansträngningar och som bevarar det oberoende och den demokratiska frihet som

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

kan tänkas i längden bestå endast om en långt driven maktkoncentration undviks.

Några av de rekommendationer och krav, som från vår sida framförts, skall jag be att här få omnämna för att därmed så kort som möjligt konkretisera vissa sidor av det alternativ som folkpartiet företräder.

1. Staten har i det moderna samhället en rad stora och viktiga uppgifter och bör inte utan mycket vägande skäl åtaga sig andra, t. ex. en detaljreglering av näringslivet. För nutida innehavare av regeringsmakten gäller i hög grad den gamla satsen att »i begränsningen visar sig mästaren». Misskötseln av centrala uppgifter beror i icke ringa mån på att staten visat tendenser att behandla även ting, som bättre klaras dess hjälp förutan. Det är klokare att skapa förutsättningar för en effektiv konkurrens på lika villkor till förbrukarnas skydd än att bibehålla en permanent statlig pris kontroll och söka utveckla den i och för sig nyttiga statliga monopolkontrollen till instrument för en statlig dirigering av näringslivet.

2. En grundläggande statlig uppgift är att i möjlig mån trygga ett fast penningvärde och samtidigt skapa goda förutsättningar för full sysselsättning. För att på ett smidigt sätt åstadkomma detta måste penningpolitiska medel användas i större utsträckning än som skett här i Sverige under senare år. När kreditrestriktioner tillgripes för sent och utan kombination med räntepolitik blir de lätt hårda och orättvist verkande samt drabbar särskilt de mindre företagen. En mjukare och mera försiktig men också smidigare anpassning efter skiftande konjunkturer med ökad rörlighet hos räntan leder utan tvivel till bättre resultat. Härmed är icke sagt, att penningpolitiken allena är tillräcklig för att trygga ett fast penningvärde och

samtidigt bevara den fulla sysselsättningen under tider av skiftande priser och konjunkturförhållanden i utlandet. Men den är en viktig beståndsdel i den erforderliga politiken. Särskild uppmärksamhet får under de närmaste åren ägnas upprätthållandet och stärkandet av det svenska näringslivets konkurrensförmåga på världsmarknaden. I den mån detta sker, förbättras förutsättningarna för en höjning av levnadsstandarden för alla folkgrupper och bevarande av en tillfredsställande sysselsättning.

3. Så högt som det svenska skatetrycket blivit är en reduktion av det samma i huvudsaklig överensstämmelse med skatteutredningens förslag ytterst angelägen. Större uppmärksamhet behövs ägnas en sparsimulerande utformning av skattepolitiken. I flertalet konjunkturlägen bör staten eftersträva budgetbalans och inte ett upprepande år efter år av väldiga budgetöverskott. Bättre än ett statligt tvångssparande — möjliggjort genom utomordentligt hårda skatter — är gynnsamma förutsättningar för enskilt sparande både hos privatpersoner och företag samt inom försäkringsrörelsen. Konsolidering av företagen är också ett led i en för de anställda viktig ökning av den ekonomiska stabiliteten och tryggheten. Dessa uppgifters lösning förutsätter ett någorlunda stabilt penningvärde.

4. Både med hänsyn till effektivitet och rättvisa är det angeläget, att staten i sin näringspolitik eftersträvar likartade konkurrensvillkor för å ena sidan hel- och halvoffentliga företag och å andra sidan enskilda sådana och alltså undviker att ge de förstnämnda särskilda förmåner. Det är också angeläget, att den statliga näringspolitiken mer än hittills tar sikte på en rättvis och likartad behandling av olika näringsgrenar under jämförbara förhållanden. Det är alldeles uppenbart, att staten t. ex.

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

genom subventioner till en del större jordbruksföretag och genom prissättningen bereder dem en gynnsammare behandling än den företag av samma storlek inom andra näringsgrenar erhåller, vilket leder till ur jordbrukspolitisk synpunkt icke erforderliga ekonomiska förmåner. Den viktiga uppgiften att för den svenska jordbruksbefolkningen trygga en med andra folkgrupper likvärdig standard förutsätter inte ett sådant tillvägagångssätt. Enligt min mening är det angeläget att regeringen söker avlägsna obefogade olikheter vid statens behandling av olika näringsgrenar. En jämförelse mellan de principer, som staten tillämpar på olika områden av det ekonomiska livet i fråga om priskontroll och prissättning, bör icke dröja.

Låt mig på tal om jordbruket göra ett tillägg med anledning av den katastrofala inverkan som den ogynnsamma väderleken kan tänkas få på skörden i vissa delar av landet. Jag hoppas att regeringen följer utvecklingen härvidlag med största uppmärksamhet.

5. I fråga om den statliga näringspolitiken har det länge rått enighet om att staten bör stödja rationaliseringssträvanden på olika områden. Det är en mycket mångskiftande och betydelsefull verksamhet, som det allmänna bedriver i detta syfte. Det vore naturligt om staten toge initiativet till en i samarbete med näringsorganisationerna och arbetsmarknadens organ bedriven utredning för att uppnå en översikt över effektivitetshämmande faktorer inom det svenska näringslivet, inklusive arbetsmarknaden, vilka bidrar till att försvara och försena framåtskridandet. Därmed skulle en grund läggas för en eventuell komplettering av åtgärder från det allmännas sida eller från enskilda organisationer och företag i och för avlägsnande av sådana bromsar på utvecklingen.

6. På det sociala området tarvas framför allt skyndsamt uppgörande av en plan dels för återställande av de sociala förmånernas genom inflationen minskade realvärde och dels för den fortsatta sociala standardhöjning, som bör bli möjlig steg för steg inom ramen för våra resurser. Jag tänker därvidlag inte minst på den andel av framåtskridandet, som folkpensionärerna redan år 1946 blivit utlovade, och efterlyser svar från regeringen när i avvaktan på en mera definitiv lösning en provisorisk förbättring kan bli genomförd. Men jag har också i tankarna sjuk- och olycksfallsförsäkringens utbyggande och en inom ej allt för många år påbörjad organisation av en allmän pensionsförsäkring för hela vårt folk.

7. I fråga om bostadsbyggandet, som under de senaste åren varit uppenbart otillräckligt, hänvisar jag till tidigare från folkpartihåll framlagda förslag i liberaliserande riktning. Endast genom en ökad kapitalbildning och åtgärder, som påskyndar en genom den moderna tekniken möjlig effektivitetshöjning, kan förutsättningar skapas för tillhandahållande av bostäder i tillräcklig omfattning och till överkomliga priser. En successiv minskning av de allmänna subventionerna är tillräddlig i takt med den kostnadsreduktion, som med energi insatta rationaliseringsåtgärder och pris-sänkningar tillsammans kan medföra.

8. Den ekonomiska och sociala utvecklingen medför naturligtvis berättigade krav även inom en rad andra områden t. ex. i fråga om undervisningsväsendet. Att dettas problem inte försummas, framstår ur liberal synvinkel som något av det viktigaste i dagens samhällsliv. Investeringsbegränsningen och andra ekonomiska svårigheter samt ett otillräckligt statligt intresse för en framtidsbedömning av behovet av kvalificerad arbetskraft har medfört kris-

Interpellation ang. redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet m. m.

artade förhållanden inom undervisningsväsendet i form av otillräckliga lärarkrafter, bristande tillgång till lokaler och överdrivet stora klasser. På detta område finns ett uppenbart och trängande behov av en långsiktig planering. Liknande synpunkter gör sig gällande i fråga om sjukvårdens behov av arbetskraft och lokaler.

9. I fråga om demokratiens arbetsformer har här i Sverige under de senaste årtiondena någon väsentlig utveckling inte ägt rum. Enligt den uppfattning, som folkpartiet företräder, krävs nu allvarliga ansträngningar för att ge folkviljan bättre och ökade möjligheter att komma till uttryck i fråga om samhällets styrande. Vi förordar en valreform, som i högre grad än den hittillsvarande eftersträvar rättvisa de olika partierna emellan utan användande av valkarteller. Det är önskvärt att valordningen så utformas att den uppmuntrar medborgarna att rösta efter åsikt utan mer eller mindre lösliga beräkningar rörande vilket parti som har störst utsikt att i en viss valkrets vinna mandat från ett annat parti. Vi ser det som en naturlig komplettering av demokratin att möjlighet till beslutande folkomröstning ordnas i en rad viktiga frågor. Vi finner självklart, att statens politik bör ta hänsyn till de *tendenser* i fråga om folkopinionen, som framträder vid val tillfällena, och inte endast till de absoluta siffrorna, en synpunkt, som underströks bl. a. av förutvarande statsminister Per Albin Hansson. Vi framhäver, att oberoende av statsskickets former och av regeringens sammansättning en verklig folkstyrelse måste behärskas av vilja till samförstånd och hänsyn.

Det är min förhoppning att årets andrakammarval skall ha skapat ökade förutsättningar för en politik i denna anda. Vi i folkpartiet söker inte strid för stridens egen skull utan föredrar demokratiskt samlande lösningar av

samhällsproblemen, uppnådda genom förhandlingar och samförstånd. Om regeringspartierna och särskilt socialdemokratien visar större vilja att eftersträva sådana lösningar än man gjort under efterkrigstiden hittills, skall man finna oss i folkpartiet beredda att medverka därtill. Men om man envist vägrar att ta hänsyn till de synpunkter, som från vår sida framförs, och måhända i stället skärper den hittills förda reglerings-, pris- och skattepolitiken, skall man inte beklaga sig över att från vår sida möta ett målmedvetet och bestämt motstånd.

En allmän debatt kring dessa frågor bör verka klargörande på ett sätt, som efter årets val är aktuellt och angeläget. Det är med hänvisning härtill som jag, herr talman, anhåller att till hans excellens herr statsministern få framföra följande interpellation.

Är herr statsministern villig lämna kammaren

dels en redogörelse för den principiella grundvalen för och den praktiska utformningen av den ekonomiska och sociala politik, som regeringen avser att föra för att uppnå skydd för penningvärdet och sysselsättningen och rimliga skatter samt för att främja en fortgående produktionsstegring, som möjliggör höjd levnadsstandard och förbättringar på det sociala området, t. ex. i fråga om folkpensioner, sjukvård, allmän pensionsförsäkring och bostäder, med bevarande av näringsfrihet och rättvisa i näringspolitiken olika näringsgrenar emellan,

dels även en redogörelse för regeringens inställning till strävandena att genom konstitutionella reformer skapa goda förutsättningar för en fortsatt demokratisk utveckling och ett ökat deltagande från medborgarnas sida i samhällets angelägenheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

Ordet lämnades på begäran till

Fru **NORDGREN**, som yttrade: Herr talman! I motion II:43 vid 1947 års riksdag av undertecknad och herr Hedlund i Östersund hemställdes om sådan ändring i gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn i och utom äktenskap, att barnens bästa tillgodoses i främsta rummet när fråga uppstår om förflyttning från fosterhem.

I motionen framhölls bl. a. att det måste bli en oerhörd psykisk påfrestning för ett barn, som måhända redan från spädd ålder och under många år vistats i ett fosterhem och där åtnjutit kärleksfull vård, om det genom tvångs-ingripande flyttas till en mor, som det står främmande för, modern därtill kanske gift med en annan man än barnets fader. Det påpekades också att det ibland kan ligga andra motiv bakom föräldrars eller en moders önskan att få hem barnet än kärleken till detsamma. Vilka än motiven är, torde det vara obestriddligt att det inte alltid är till barnets bästa att ryckas bort från ett hem där det vuxit fast, utan att detta i många fall måste betecknas som en grymhet mot barnet.

Vidare citerades i motionen ett av socialstyrelsen den 30 september 1946 avgivet yttrande i ärendet, i vilket yttrande det bl. a. framhölls att det i främsta rummet — när det gäller förflyttning av ett barn från fosterhemmet — bör tagas hänsyn till graden av barnets anknytning till fosterföräldrarna, huruvida dessa kommit att bli i mors och fars ställe för barnet och huruvida fosterhemmet blivit ett verkligt hem för barnet. Om detta är fallet, hette det vidare i socialstyrelsens yttrande, blir det nämligen alltid en svår chock för barnet att ryckas bort från en miljö, där det vuxit fast och har djupa rötter. Hela den värld, som barnet byggt upp,

störtar samman, och det kan därefter inte känna någon trygghet i tillvaron. Resultatet kan bli att samhället erhåller en för hela livet socialt missanpassad människa. Socialstyrelsen angav även vissa riktlinjer för frågans lösning på ett ändamålsenligt sätt.

Motionärerna — som var väl medvetna om frågans ömtåliga natur — gav även anvisning på *ett* sätt att komma till rätta med de missförhållanden som otvivelaktigt är rådande på ifrågavarande område, genom att hänvisa till en artikel i »Tidskrift för barnavård och ungdomsskydd» (nr 1:1944), författad av länsnotarie Leif Cassel, Jönköping, vari förordades vissa närmare angivna åtgärder och förslag till ändringar och tillägg i lagen om barn i och utom äktenskap.

I anledning av ovannämnda motion beslöt riksdagen i enlighet med hemställdan från första lagutskottet i dess utlåtande nr 24:1947 anhålla hos Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t *skyndsamt* ville för riksdagen framlägga förslag till *lagstiftning i syfte att bereda barn skydd mot flyttning från fosterhem till skada för barnet*. (RD:s skrivelse nr 137:1947).

Sedan dess har frågan om åtgärder till skydd för barnets rätt i förevarande hänseende ytterligare aktualiserats genom de upprörande fall, som gång efter annan skildras i dagspressen, om tvångsförfarande vid barns skiljande från fosterhem. Vid ett dylikt ärendes avgörande av rätten följer juristerna oftast lagens paragrafer om blodsbandets avgörande betydelse vid fallets bedömande, vilket är förklarligt så länge lagen är skriven sådan den är. Medgivas bör att problemet är ytterst ömtåligt, då det här gäller föräldrars rätt till sina barn kontra barnens rätt till trygghet i de fall de överlåtits till vård och fosteran hos andra. Men för en stor del av allmänheten förefaller det dock som om barnens rätt icke tillräckligt beaktas i vårdnadslagstiftningen och att det borde kunna uppställas vissa regler att

Interpellation ang. redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter rörande öresunds- och kontinentaltrafiken, m. m.

iakttagas vid barns placering i fosterhem, såsom t. ex. klart besked till fosterföräldrarna vid barnets placering hos dem att de naturliga föräldrarna förbehåller sig rätten till barnet framdeles, att barnets kontakt med de naturliga föräldrarna inte brytes etc.

Det är mig bekant att en statlig kommitté arbetar med en översyn av barnavårdslagen och att i direktiven för dess arbete lär ingå att undersöka i vilket avseende lagen borde ändras dithän att möjlighet ges till prövning om fosterbarnets placering i varje särskilt fall. Med hänsyn till de upprepade händelserna med dragkamp mellan föräldrar och fosterföräldrar om barn som vistas i fosterhem förefaller det som om förevarande frågas avgörande vore synnerligen brådskande.

Med anledning av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är det inom den närmaste tiden att förvänta förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn i och utom äktenskapet, att barnens bästa i främsta rummet tillgodoses när fråga uppstår om barns förflyttning från fosterhem?

2. Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att påskynda utredningsarbetet i denna del och snarast möjligt framlägga för riksdagen de förslag till ändringar i berörda avseende vartill utredningen kan föranleda?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation ang. redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter rörande öresunds- och kontinentaltrafiken, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr CHRISTENSON i Malmö, som anförde: Herr talman! Vid 1949 års riksdag ställde jag en enkel fråga i denna kammare angående öresundstrafiken och ombyggnaden av öresundsbatarnas tilläggsplats i Malmö. När frågan behandlades i kammaren erinrade jag om att öresundstrafiken mellan Malmö och Köpenhamn hade ökat med 700 000 resande på ett år jämfört med trafiken åren före kriget. Denna trafik är av vital betydelse för turismen, men även ur allmän synpunkt är det angeläget att trafikleden förbättras allteftersom trafiken ökas.

Sedan dessa erinringar gjordes i riksdagen har inga nämnvärda åtgärder vidtagits beträffande öresundstrafiken trots en allt mer stegrad trafikantström, ökade transporter av motorfordon över Öresund och större överskeppning av godsvagnar.

För att börja med motortrafiken överfördes enligt KAK:s statistik mellan Malmö och Köpenhamn under år 1951 ca 12 000 motorfordon. Vid motsvarande tidpunkt år 1938 var antalet endast 2 700. Under samma jämförelsetid överfördes på leden Hälsingborg—Helsingör 144 000 respektive 45 000 motorfordon. Antalet resande var för trafikleden Malmö—Köpenhamn år 1938 ca 935 000 och år 1951 ca 1 852 000. I Hälsingborg har en verklig flaskhals uppstått i fråga om trafikutväxlingen över Öresund. År 1938 reste 1 112 000 och 1951 ca 1 808 000 personer denna väg. Jämför man resandefrekvensen för juli månad 1938 och samma månad 1952, har antalet resande stigit med 338 000. Ännu en siffra i fråga om antalet överförda vagnaxlar på samma transportled: 1938 var antalet 38 775 vagnaxlar, medan antalet 1951 var 135 245. Passagerarantalet har jämfört med öresundstrafiken före kriget ökat med nära 100 procent. Transporten av järnvägsvagnar och motor-

Interpellation ang. redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter rörande öresunds- och kontinentaltrafiken, m. m.

fordon har tredubblats. Fartygskapaciteten lär endast ha förbättrats omkring 20 procent. Här kan man verkligen med skäl åberopa siffror som talar. Det är givet att en sjöfartspolitik, där trafikkapaciteten stannar långt efter resandefrekvensen och transportbehovet, måste leda till försämrad service och bekvämlighet i alla avseenden med köer och irriterande väntetid. Ur import- och exportsynpunkt är anhopningen av godsvagnar och varugods en allvarlig företelse för vårt näringsliv.

I Hälsingborg har järnvägstrafiken fått stå tillbaka under lång tid för att man på denna trafikled skall kunna klara de dagsaktuella transporter. Fråga är, om man inte från svensk sida på allvar bör inleda förhandlingar med de danska myndigheterna om att svenskt tonnage insättes på leden Hälsingborg—Helsingör. Det är nämligen nödvändigt att reservfärjor omedelbart kan ställas till trafikens förfogande under den säsongbetonade delen av året. Branden på färjan »Kärnan» är ett varnande exempel på hur trafiken lätt kan äventyras. På en överbelastad kommunikationsled kan olyckshändelser lätt inträffa. Översyn och reparation tar rundlig tid; enbart pannrensningen på färjan »Svea» förorsakade att denna var ur trafik under 13 dygn mitt i säsongen. Åtgärder från svensk sida att bygga ett nytt färjeläge i Hälsingborg kan emellertid förbättra den rent hamntekniska sidan.

En annan fartygsled som blivit föremål för allmän uppmärksamhet är de nuvarande tysklandsförbindelserna från Trelleborg.

Den nya danska fartygsleden Gjedser—Grossenbrodde har blivit en succé för dansk företagsamhet. I runt tal är 50 procent av trafikanterna svenska resenärer. Först i juni—september 1953 öppnas från svensk sida en provisorisk fartygsled med Västtyskland från Trel-

leborg till Travemünde. Den statliga företagsamheten synes från svenskt håll ha kommit på efterkälken på detta område. Det är med beklagande man konstaterar, att regeringen satt ner järnvägsstyrelsens äskande i september 1951 för fartygsbygge, vilket bl. a. avsåg ny tågfärja som växelvis kunde sättas in på Malmö—Köpenhamn och leden Trelleborg—kontinenten, från fem miljoner till en miljon kronor. På detta belopp kan inga planeringar verkställas.

Höstriksdagen kommer att få ta ställning till en vid värriksdagen väckt motion och förslag till en statlig utredning angående en bro över Öresund. Diskussionen kring detta projekt bör inte leda till en passiv inställning till fartygstrafiken i Öresund och södra Östersjön. Bostadsproduktionen samt sjukhus- och skolbyggen — för att inte tala om badhusanläggningar — har under senare år så allvarligt eftersatts, att man ur ekonomisk synpunkt ställer sig ganska pessimistisk inför öresundsbroprojektet. Enligt expertuttalanden skulle underhållskostnaderna per år för en sådan bro motsvara en årlig driftkostnad för tio färjor av Malmöhus-typ.

Under åberopande av vad jag här anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna riksdagen en redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter angående öresunds- och kontinentaltrafiken och vilka nya initiativ man ämnar vidta från svensk sida på detta område?

2. Är herr statsrådet beredd att ta ett förhandlingsinitiativ med de danska myndigheterna om insättande av svenskt tonnage på leden Hälsingborg—Helsingör?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

Herr JACOBSON i Vilhelmina erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den 14 juli i år förordnade medicinalstyrelsen provinsialläkaren i Stensele distrikt att jämte egen tjänst under provinsialläkaren i Sorsele distrikt beviljad semester under tiden 13—19 juli och 17 augusti—6 september 1952 bestrida tjänsten jämväl i Sorsele distrikt. Därutöver förordnades han den 25 juli 1952 att upprätthålla även provinsialläkartjänsten i Tärna distrikt under tiden 17—23 augusti 1952.

Provinsialläkaren i Sorsele distrikt förordnades den 14 juli 1952 att jämte egen tjänst under tiden 20 juli—16 augusti 1952 bestrida provinsialläkartjänsten i Stensele distrikt, och den 25 juli 1952 förordnades han jämväl att upprätthålla provinsialläkartjänsten i Tärna distrikt under tiden 1—16 augusti.

Den 21 juli 1952 förordnades extra läkaren E. Bastholm att under tiden 7—31 juli 1952 under den ordinarie befattningshavarens tjänstledighet, dels ock semester, bestrida provinsialläkartjänsten i Tärna distrikt. Den 27 augusti 1952 förordnades extra läkaren T. von Lichtenfeld att dels under tiden 17—23 augusti 1952 såsom extra läkare biträda i sjukvården inom Sorsele provinsialläkardistrikt, dels ock under den ordinarie läkarens semester under tiden 24 augusti—13 september 1952 såsom extra läkare bestrida provinsialläkartjänsten i Sorsele. Vad t. ex. läkaren T. von Lichtenfelds förordnande angår förefaller det egendomligt att denne så sent som den 27 augusti erhåller förordnande att upprätthålla en tjänst för tiden 17—23 augusti.

Av denna redogörelse framgår, att under vissa tider under den gångna sommaren har de vidsträckta och yt-

terst arbetskrävande provinsialläkartjänsterna i Stensele, Sorsele och Tärna distrikt uppehållits av en enda befattningshavare.

Det är uppenbart, att befolkningen i två av dessa socknar tillfogats stora olägenheter genom att vara i så gott som total avsaknad av läkare. Detta är desto mer beklagligt med hänsyn till ifrågavarande kommuners stora ytvidd. Tärna, Sorsele och Stensele kommuner har tillhopa en ytvidd av inte mindre än drygt 150 kvadratmil samt en folkmängd av drygt 15 000 personer.

Vid de tider som samtliga tjänster upprätthållits av provinsialläkaren i Sorsele distrikt har exempelvis en person bosatt i Tärna, som oundgängligen måst söka läkarvård, haft att tillryggelägga en väglängd mellan 310 km och 584 km (fram och åter).

De i sommar rådande förhållandena har varit oefterrättliga, och det är ett allmänt önskemål i de kommuner som berörts att ett återuppreparande inte måtte komma att ske.

Vad är orsaken till det inträffade? Ja, medicinalstyrelsen kommer givetvis att framhålla svårigheten att ha tillräckligt antal kompetenta vikarier till sitt förfogande. Det är möjligt att det råder brist på vikarier, men denna brist kan dock icke vara så överväldigande, då det i alla övriga provinsialläkardistrikt i hela riket gått att ordna semestervikariefrågan utan att berättigad kritik framkommit i dagspressen.

Och för övrigt: *Råder det en så oerhörd brist på semestervikarier, då bör medicinalstyrelsen icke medgiva semester samtidigt till två av ifrågavarande områdes tre provinsialläkare.*

Ett proforma-förordnande för en redan fullt upptagen läkare, vilket medicinalstyrelsen framför någon annan bör ha kännedom om, tyder såvitt jag kan förstå på en nonchalans från medicinalstyrelsens sida, som icke bör få passera opåtalad. Ingen som har den allra minsta kännedom om de speciella förhållanden som råder inom ödebygds-

Interpellation ang. engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år.

områdena i Lappmarken tror ett ögonblick att en läkare — han må vara så duktig och skicklig som helst — kan på ett tillnärmelsevis nöjaktigt sätt tillgodose vårdbehovet inom ett område, som är i det allra närmaste fem gånger så stort som ett helt län i södra delen av landet och med en befolkning som den nyss angivna.

En med arbete överhopad vikarie på 200 å 300 km avstånd är endast till namnet vikarie och kan aldrig annat än i ytterst sällsynta undantagsfall bli något annat.

Jag vill inte tro, att anledningen till det fullständigt upprörande sätt varpå medicinalstyrelsen under innevarande sommar handlagt vikariatförordnandena för provinsialläkarna i Stensele-, Tärna- och Sorseledistriktet är den, som man så ofta stöter på inom olika ämbetsverk, ja, till och med inom riksdagen, att när det gäller Lappmarken och dess befolkning, då är det inte så noga, och den hänsyn som man i vanliga fall är villig ta till landets befolkning i övrigt, den är opåkallad och onödig när det gäller ödebygdsbefolkningen inom Lappmarken. Nej, jag tror fastmer, att anledningen till det inträffade är att söka i den omständigheten att medicinalstyrelsen icke tillräckligt känner till de säregna förhållanden som är rådande i ödebygden i fråga om sjukvården.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har herr statsrådet observerat det beklagansvärda läge i fråga om läkarvården, vari befolkningen inom Sorsele, Stensele och Tärna kommuner försattes under viss del av den gångna sommaren genom medicinalstyrelsens vikariatförordnanden för de ordinarie provinsialläkarna under deras semestrar, och är herr statsrådet i så fall villig vidtagna erforderliga åtgärder till för-

hindrande av ett upprepande av det inträffade?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SENANDER, som anförde: Herr talman! I stället för att, såsom herr Ohlin gjorde, nu efter valet skjuta folkpensionsfrågan på en oviss framtid, har jag för avsikt att interpellera i syfte att nå en snabb provisorisk förbättring i folkpensionärernas betryckta läge.

Under den nyligen avslutade valkampanjen framhöll samtliga partiets talesmän att folkpensionerna genom penningvärdesförsämringen fått ett så nedfatt värde, att en höjning snabbt måste komma till stånd. Vårriksdagen fann sig också föranlåten att bifalla ett av regeringen framlagt förslag om en mindre förstärkning för innevarande år av folkpensionerna. Samtidigt signalerades från regeringen, att förslag om en mera betydande höjning skulle föreläggas nästa års riksdag.

Den kommunistiska riksdagsgruppen föreslog redan under den ordinarie motionstiden sistlidne januari månad en förhöjning av folkpensionernas grundbelopp sålunda, att ensamstående pensionär skulle erhålla 300 kronor per år i tillskott, två makar tillsammans 480 kronor och änka 180 kronor. På dessa belopp skulle givetvis utgå indextillägg i vanlig ordning. Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall. Om behovet av en snabb förstärkning av folkpensionernas grundbelopp syntes emellertid icke råda några delade meningar.

Läget bland de folkpensionärer, som huvudsakligast har att lita till folkpensionen för sin utkomst, är emellertid sådant, att de är i behov av en snabb förbättring i sitt ekonomiska läge. Sär-

Interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

skilt inför den instundande julen kännes det ekonomiska läget tryckande i många folkpensionärshushåll. Det är därför i synnerlig grad berättigat, att folkpensionärerna tillerkännes ett provisoriskt tillägg att utbetalas vid lämplig tidpunkt före julen.

Det kan givetvis diskuteras hur stort ett dylikt engångstillägg bör vara. Skall det emellertid innebära någon märkbar lättnad i pensionärernas ekonomi inför julen, bör det inte understiga 10 procent å grundpensionen. Då det emellertid rör sig om ett engångstillägg för året bör tillses, att änkorna erhåller ett något högre tillägg än vad de skulle få enligt 10-procentsregeln.

Såsom lämpliga belopp borde kunna fastställas: 100 kronor för ensamstående, 80 kronor för vardera av två makar och 80 kronor för änka.

Med hänvisning till vad jag nu anfört får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Kan det förväntas att statsrådet inför årets riksdag framlägger förslag om ett engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år, avsett att utbetalas före julhögtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

Herr BRACONIER erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Det i tryckfrihetsförordningen reglerade anonymitetsskyddet för meddelade till tidningspressen har under senaste tid visat sig vara icke tillfredsställande utformat, varigenom skyddet i praktiken blivit otillräckligt för nyhetsbyråerna. Sålunda har från justitiekanslerns sida framförts en åsikt att meddelare till

Tidningarnas telegrambyrå icke skulle äga samma tryckfrihetsrättsliga ställning som de tidningar den förser med material. Denna osäkerhet har vållat vissa svårigheter och hotar att minska TT:s möjligheter att utöva en sådan objektiv nyhetsförmedling på alla områden, som byrån skapats för. Som stöd för sin uppfattning har justitiekanslern hänvisat till ett uttalande i propositionen till tryckfrihetsförordningen, enligt vilket särskilda företag för nyhetsförmedling icke i och för sig borde vara jämställda med tidningsredaktioner. En sådan tolkning av ett uttalande i propositionen torde emellertid icke kunna tillmätas en avgörande betydelse i ett fall som detta, då detta yttrande i realiteten måste anses strida mot en av de ledande principerna i tryckfrihetsförordningen, nämligen anonymitetsrätten.

Då det under senaste tid förekommit fall, där statliga institutioner trängt igenom anonymitetsskyddet för medarbetare vid nyhetsbyråer, har frågan aktualiserats ånyo.

Det måste därför betonas, att det är absolut nödvändigt att man slår vakt om den bärande principen i tryckfrihetsförordningens anonymitetsskydd. Det är en olycklig utveckling, att denna princip över huvud taget kommit att rubbas.

Även Sveriges juristförbund har till justitieministern riktat en klarläggande skrivelse rörande TT:s tryckfrihetsrättsliga ställning och hemställer att, därest TT icke skulle anses jämställd med tidningsredaktion, erforderliga lagändringar genomföres för att trygga fria förbindelser mellan allmänheten och byrån. Är däremot byrån i förevarande avseenden att jämställas med tidningsredaktion, vill Juristförbundet att detta bekantgöres för vederbörande. Den fria nyhetsförmedlingen är beroende av att förbindelserna mellan pressen och allmänheten hålls öppna, betonar

Interpellation ang. säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

Juristförbundet vidare. För att den enskilde medborgaren skall kunna bilda sig en egen uppfattning om de allmänna angelägenheternas handhavande måste han ha tillgång till riktiga och fullständiga upplysningar, och han måste också ha möjlighet att lämna sådana upplysningar till pressen, vilka han anser böra komma till allmänhetens kännedom.

Rätten att lämna meddelanden till pressen är för många medborgare en viktig sida av deras yttrandefrihet, fastslår slutligen samma förbund, som hänvisar till bestämmelsen i både gamla och nya grundlagen om att pressens förbindelser med allmänheten skall vara fria. I den nya grundlagen har det uttryckligen fastslagits att envar har rätt att till författare eller utgivare lämna meddelanden för offentliggörande i tryckt skrift. Enligt min åsikt bör anonymitetsskyddet gälla även för de med TT likställda nyhetsbyråerna.

I diskussionen kring denna fråga har väckts flera olika förslag. Det har ryktats att vissa nyhetsbyråer skulle auktoriseras och att deras medarbetare därefter skulle få anonymitetsskydd. Man måste därvid dock från pressens och allmänhetens sida med oro fråga sig, vem eller vilka som skall auktorisera och efter vilka grunder detta skall ske. Att lägga auktorisationsbefogenheten i en speciell myndighets hand kan möjligen befaras leda till ett icke objektiskt handläggande av frågan. Om man verkligen väljer att slå in på denna väg, torde det vara nödvändigt att auktorisationsbefogenheten helt läggs i händerna på pressens egna organisationer: Publicistklubben, Tidningsutgivareföreningen och Svenska journalistförbundet.

Såväl den svenska allmänheten som myndigheterna själva torde vara angelägna om att den svenska pressens möjligheter att överblicka och rapportera det som sker i samhället icke beskäres.

Det gäller att få fram sakliga uppgifter i rätt tid. Om de stora inhemska pressbyråernas möjligheter i den vägen beskäres genom inskränkningar i anonymitetsskyddet, blir kanske resultatet att ingen vågar lämna dessa byråer några uppgifter i det fall att överordnade myndigheter eller berörda institutioner även i fortsättningen anser sig ha rätt att framställa frågor om uppgiftslämnaren och få veta dennes identitet.

Det hade varit önskvärt att denna fråga utretts snarast möjligt för förebyggande av fatala upprepningar av hittills inträffade fall av anonymitetskränkning. Det torde förvisso redan ha diskuterats åtgärder inom justitiedepartementet. Press och opinion har största intresse av att redan på ett tidigt stadium få följa diskussionens utveckling och bedöma de åtgärder som övervägs.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att säkerställa anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer, och när kan dessa åtgärder väntas komma att vidtagas?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, med förslag till naturskyddslag m. m. motionerna:

nr 667 av herr *Andersson* i *Dunker*;

nr 668 av herr *Netzén m. fl.*; och

nr 669 och nr 670 av herr *von Seth m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter motionerna:

nr 671 av herr *Malmberg* i Skövde
m. fl.;

nr 672 av herrar *Persson* i Svensköp
och *Jacobsson* i Igelsbo; och

nr 673 av herr *Engkvist m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.40 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 21 oktober.

Kl. 4 em.

§ 1.

Föredrogs var för sig och hänvisa-
des till behandling av lagutskott följan-
de på bordet liggande motioner, näm-
ligen

nr 667 av herr *Andersson* i Dunker;

nr 668 av herr *Netzén m. fl.*; och

nr 669 av herr *von Seth m. fl.*

Vid härpå skedd föredragning av mo-
tionen nr 670 av herr *von Seth m. fl.*
lämnades på begäran ordet till

Herr *von SETH*, som yttrade: Herr tal-
man! Då denna motion inte kan ankny-
tas till Kungl. Maj:ts proposition nr 188,
som av höstriksdagen skall behandlas,
anhåller jag å egna och medmotionärer-
nas vägnar att få återkalla denna motion.

Kammaren biföll denna anhållan.

Härefter föredrogs var för sig och
remitterades till statsutskottet de på
bordet liggande motionerna:

nr 671 av herr *Malmberg* i Skövde
m. fl.;

nr 672 av herrar *Persson* i Svensköp
och *Jacobsson* i Igelsbo; samt

nr 673 av herr *Engkvist m. fl.*

§ 2.

Föredrogs den av herr *Hjalmarson*
vid kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhål-
lan att få framställa interpellation till

hans excellens herr statsministern an-
gående en sammanfattande redogörelse
för regeringens syn på de problem, som
utvecklingen aktualiserat för vårt lands
vidkommande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *von Seth* vid
kammarens nästföregående sammanträde
gjorda, men då bordlagda anhållan att
få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för jordbruksde-
partementet angående åtgärder i syfte
att de jordbrukare, som drabbats av
höstens skörde-skador, skola få vägled-
ning för den närmaste tidens planlägg-
ning av jordbruksdriften.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kam-
marens nästföregående sammanträde
gjorda, men då bordlagda anhållan att
få framställa interpellation till hans
excellens herr statsministern angående
redogörelse för den principiella grund-
valen för och den praktiska utform-
ningen av den ekonomiska och sociala
politik, som regeringen avser att föra
för att uppnå skydd för penningvärdet
m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation om upphävande av riksdagens beslut angående skogsvinststeriliseringen.

§ 5.

Föredrogs den av fru *Nordgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Christenson* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående redogörelse för de förhandlingar, som förts med utländska myndigheter rörande öresunds- och kontinentaltrafiken, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Jacobson* i Vilhelmina vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående säkerställande av anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid större press- och nyhetsbyråer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Interpellation om upphävande av riksdagens beslut angående skogsvinststeriliseringen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **VIGELSBO**, som anförde: Herr talman! De senast gångna veckornas dåliga skördeförhållanden har för många jordbrukare, särskilt i landets skogsbygder, medfört utomordentligt svårartade förhållanden. Förhoppningar har tidigare hysts att väderlekssituationen skulle förbättras, men så visar sig likväl ändå inte bli fallet. Många jordbrukare befinner sig med anledning härav i ett svårartat ekonomiskt läge.

Den gångna sommarens kalla och solfattiga väderlek medförde först att mognaden kraftigt försenades för att i de nordligaste länen helt utebli. Bärgningsförhållandena har senare medfört, att även på sådana håll där skörden mognat man nu inte kan tillvarataga densamma. Detta drabbar nu främst de bygder och områden där man enligt förra höstriksdagens beslut skall sterilisera viss del av under året uppburna skogslikvider. Det kommer att medföra avsevärda svårigheter för många av skogsbygdernas jordbrukare att avsätta till steriliseringsfonderna samt till detta också betala skördeårets stora löpande utgifter,

Interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

samtidigt som skörden i hög grad spolerats av kyla och regn.

På grund av kända och rådande förhållanden hemställer jag härmed om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande fråga:

Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande, och kan det förväntas att herr statsrådet med anledning av här anförda utomordentliga förhållanden förelägger höstriksdagen förslag om upphävande av förra höstriksdagens beslut angående skogsvinststerilisering?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation ang. investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LUNDBERG**, som yttrade: Herr talman! Då investeringsavgiften beslutades i december 1951, anfördes olika synpunkter på skattens syfte och verkningsgrad. Finansministern föreslog i propositionen ett uttag av 10 procent, men riksdagen beslöt efter förslag av utskottet att höja detsamma till 12 procent. Finansministerns uttalanden präglades av försiktighet med tanke på skattens ovissa verkningsgrad. Skatten skulle ha till uppgift att förmå folk att avstå från investeringar, och den hade en inflationsbekämpande och icke en skatteinkomststrävande uppgift. Det var en generell skatt utan speciella hänsyn till dess verkningsgrad.

En skatt av denna konstruktion måste därför följas med största uppmärksamhet. Den slår i blindo och utan urskiljning. För handeln och industrien kan den, om den får verka längre tid än vad som är absolut nödvändigt

för att fylla sitt ändamål, förorsaka skador och förluster, som varken folkhushållet eller enskilda har råd att bära.

I samband med investeringsavgiftens införande framhöll jag bl. a., att man av slentrian kunde acceptera densamma men att de ekonomiska skadorna i fråga om en välbehövlig rationalisering på nödvändiga områden inom handeln troligtvis blir många gånger större än miljonerna som tillföres statskassan. Distributionskostnaderna inom handeln har varit i ständig stegring, och varje dag som går, utan att vi tillmötesgår en absolut nödvändig rationalisering, åsamkas konsumenterna stora förluster.

Ett omslag i konjunkturen kan spåras, och en viss nedåtgående pristen- dens har kunnat noteras. Ett hinder för ett påskyndande av en prissvängning är att handeln på grund av investeringsavgiften icke kan vidtaga erforderliga rationaliseringsåtgärder. Byggnadstillstånd beviljas till lagercentraler etc., men den fördyrande verkan investeringsavgiften har medför, att handeln i många fall avstår från att nyttja desamma. Både ur arbetsmarknads- och ur prissynpunkt är detta förhållande att beklaga. De svenska konsumenterna åsamkas förluster av en storleksordning som icke står i rimlig proportion till de motiv, som kan anföras för ett bibehållande av investeringsavgiften. De fördyrande byggnadskostnaderna, kreditätstramningen och byggnadsregleringen är tillräckliga återhållande faktorer och maktmedel ur inflationssynpunkt.

En punktskatt med en viss bestämd penningpolitisk uppgift är förfelad, både om den införes och om den borttages för sent. I dagens läge har investeringsavgiftens positiva uppgift förbytts i en skadeverkan för folkhushållet. När så är fallet, bör det för regeringen och riksdagen vara ange-

Interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

läget upptaga denna fråga till ny prövning, och några formella hinder torde knappast föreligga för Kungl. Maj:t att redan till höstriktsdagen framkomma med förslag om att investeringsavgiften skall gälla endast till den 31 december 1952. Ovidkommande prestige- eller andra hänsyn får icke stå hindrande i vägen för en sådan åtgärd.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1) Har regeringen uppmärksammat investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri samt de förluster folkhushållet åsamkas genom att en nödvändig rationalisering icke kan komma till stånd; samt om så är fallet,

2) kan man förvänta, att Kungl. Maj:t redan vid innevarande höstriktsdag i proposition kommer att föreslå, att investeringsavgiftens giltighetstid begränsas till den 31 december 1952?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.**Interpellation i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.**

Herr ANDERSSON i Långviksmon erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Tisdagen den 16 september 1952 kl. 14.35 inkom ett fjärrgodståg till Långviksmons station, som ligger mitt i samhället, med en brinnande godsvagn. Branden var tydligen förorsakad av s. k. tjuvbroms. Någon minut därefter skakades samhället av en kraftig explosion, som avkastade vagnstaket och slog ut ena vagnssidorna, varvid en väldig eldflamma, på flera meter, sköt upp och åt sidorna. Det var inledningen till en hel serie explosioner om flera hundra, som skakade samhället under tre och en halv timmes tid. Tåget var ammunitionslas-

tat, och tvenne vagnar fattade eld och brann upp under ideligt exploderande. Även en tredje vagn fattade eld och förstördes. Den var lastad med styckegods. En fjärde, enligt uppgift trotyllastad vagn, belägen intill de brinnande, hann avkopplas av en kallblodig och rådig tågklarare och föras ca 100 meter från explosionshärden. Hade detta icke skett, utan denna även exploderat, torde samhället enligt expertisen i dag icke ha funnits till. Urblåsta 15 cm-granater och sprängstycken från krevrande sådana formligen regnade över samhället eller kastades upp till 2 km från olycksplatsen. Två hus fattade eld, tända av granater och glödande sprängstycken, och brann ned till grunden. Flera andra träffades av granater och splitter, och som ett rent under måste anses att ingen människa dödades eller skadades. Även de materiella skadorna måste anses lindriga i betraktande av olyckstillbudets art.

Den närmaste reflexionen om man står mitt uppe i en sådan olycka blir otvivelaktigt denna: Hur kan något sådant ske? Vad är orsaken? Man ifrågasätter om det inte finns ett fel någonstades. Jag gör denna reflexion med stöd av följande.

Föraren av olyckståget, Tjärnberg, rusade upp till min gård, som ligger ca 50 meter från järnvägen och ca 300 meter norr om olycksplatsen, och larmade per telefon järnvägsbefälet i Vännäs med anhållan om hjälp. Det första han yttrade, då han kom inspringande i rummet var: »Här står jag med ett exploderande ammunitionståg mitt i samhället och hade ingen aning om att jag hade explosiv vara i lasten. Hade jag vetat det, hade jag naturligtvis inte stannat vid stationen utan försökt föra tåget ut i skogen, trots att jag såg, att det var eld i en godsvagn.»

Att en sådan olycka kan hända pekar mot att det brister någonstades beträffande säkerhetsföreskrifterna eller ock

Interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltslokaler.

att gällande föreskrifter åsidosatts. Vad de materiella skadorna beträffar så ha de som träffades gjort stora ekonomiska förluster. F. d. banvakten P. L. Larssons gård brann ned helt och hållet efter att ha blivit genomsållad av granatsplitter. Ingenting av lösöret kunde heller räddas, då inga brandkärer kunde komma i närheten på grund av träffrisken. Hans gård var brandförsäkrad för endast 25 000 kronor, vilket var åtminstone mer än 10 000 kronor för lågt. Lösöret var försäkrat för 7 000 kronor. Värderingen av lösöret uppgick till ca 18 000 kronor. Det var ungefär enahanda förhållanden för handelsföreståndare Karl Larssons lösöre. Brandförsäkringsbolagen har utbetalt försäkringssummorna med avdrag för de kläder vederbörande gick och stod i. Vederbörandes förluster utöver försäkringarna har icke reglerats. Det finns ju också skador å planteringar och dylikt, som brandförsäkringsbolagen icke ersätter. Järnvägsmyndigheterna har heller icke hittills, trots att över en månad gått sedan olyckan inträffade, trätt i förbindelse med de förlustlidande eller ställt i utsikt någon ersättning. Det bör ju dock vara mänskligt och rättvist, att de som drabbats av en olycka av denna art, som de på intet sätt rår för och som man inte kan begära att de skall ha försäkrat för, erhåller full ersättning.

Med stöd av ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande interpellation:

1. Har i relaterade fall utfärdade säkerhetsföreskrifter för forsling av explosiv vara åsidosatts, eller om inte, är det att förvänta att sådana säkerhetsföreskrifter ofördröjligen utfärdas, att beredskapen mot olyckor av denna art ytterligare stärkes eller att andra åtgärder vidtas för att förhindra ett upp-
pande?

2. Är statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder, att de av olyckan drabbade får full ersättning för lidna skador?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltslokaler.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HOLMBERG, som yttrade: Herr talman! Den stora eftersläpning som under krigs- och efterkrigsåren ägt rum då det gällt byggandet av skollokaler, har skapat förhållanden som på skollåll betecknas som »oefterrättliga» och »rent beklämande». Är efter år har skolbyggnadsbehovet ständigt ökat, och på många håll uppges att man har svårt att på ett tillfredsställande sätt hålla det normala skolarbetet i gång, för att inte tala om de behov som måste fyllas, därest den beslutade skolreformen inte skall stanna på papperet. De sammanlagda kostnaderna för planerade skolbyggnadsföretag, som ännu inte fått statsbidrag, uppskattas av skolöverstyrelsen till 915 miljoner kronor.

De hårda byggrestriktionerna har framför allt gått ut över sådana lokaliteter som gymnastiksalar och skolmåltslokaler. Byggandet av lokaler av detta slag har under de senaste tio åren hört till undantagen. Av en interpellationsdebatt i Stockholms stadsfullmäktige nyligen framgick, att enbart i huvudstaden ett 80-tal gymnastiksalar måst »ställas på framtiden», med resultat att över 40 procent av alla folkskolans barn icke har tillgång till gymnastiksal och att tusentals ungdomar lämnar skolan utan att någon gång under hela sin skoltid ha fått gymnastikundervisning i en ordinär gymnastiksal.

Dessa förhållanden, som är likartade på andra håll i landet, har inte bara

Interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. öst-europeiska stater, m. m.

medfört att den svenska skolgymnastiken inte kunnat följa med i utvecklingen, utan också att den svenska skolan uppges vara på väg att förlora den förgrundsställning i fråga om skolgymnastiken som den tidigare haft. Även på läkarhåll har saken uppmärksamats, och i en framställning till skolöverstyrelsen har skolläkarföreningen anfört sina allvarliga bekymmer över den tilltagande bristen på lämpliga gymnastiklokaler och framhållit, att den alltmer ökande eftersläpningen skapat ett oroväckande tillstånd och tillfogat skolans fostrande och hälsofrämjande arbete avsevärt avbräck.

En annan viktig kategori av skollokaler som genom den restriktiva byggnadspolitiken satts i efterhand är skolmåltidslokalerna. Genom att dessa lokaler inte ens fått byggas i takt med den övriga, dock otillräckliga skolbyggnationen, har riksdagens beslut om skolfrukostar åt alla barn i stor utsträckning gjorts illusorisk. Det beror inte på ovillighet från skoldistriktens sida, att skolmåltidsreformen icke kunnat genomföras på sätt som avsågs, till nackdel för tiotusentals barn och familjer. Också på detta område är eftersläpningen utan tveivel till men för skolans hälsofrämjande arbete.

De här påtalade bristerna bör i snabbaste tempo likvideras, samtidigt som skolbyggnationen över huvud taget forceras för att fylla det behov som finnes. Att alldeles särskilda åtgärder är nödvändiga för att inhämta vad som försumrats genom ett årtiondes restriktiv byggnadspolitik på detta område är uppenbart.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet i tillfälle meddela, vilka åtgärder som kommer att vidtagas för att inom överskådlig tid inhämta den

stora eftersläpning som ägt rum under de senaste tio åren i fråga om byggandet av gymnastik- och skolmåltidslokaler?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. öst-europeiska stater, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru NILSSON, som yttrade: Herr talman! De avsättningssvårigheter, som vissa delar av näringslivet fått kännning av och som medfört sysselsättningsminskning och lokal arbetslöshet, har aktualiserat frågan om nya avsättningsmarknader för de varor, som inte längre finner avsättning på marknaderna i väster i samma omfattning som tidigare. Det är naturligt om man därvid både från arbetar- och företagarhåll har uppmärksamheten riktad på de östeuropeiska länderna samt Kinesiska folkrepubliken, med vilka Sverige av vissa skäl hittills haft ett mycket begränsat handelsutbyte.

I skilda sammanhang har från dessa länders sida deklarerats beredvillighet att väsentligt vidga varuutbytet med Sverige och andra västeuropeiska länder. Särskilt kom detta till uttryck på den internationella ekonomiska konferensen i Moskva i april innevarande år. Ordföranden i Sovjetunionens handelskammare, M. V. Nesterov, uttalade på denna, att Sovjetunionens handel med Sverige »kan ökas avsevärt», och framhöll, att de sovjetiska utrikeshandelsorganen under de närmaste 2 å 3 åren kunde placera beställningar på 7 å 10 miljarder rubler i västeuropeiska länder, avseende maskiner, teknisk utrustning, fiske- och handelsfartyg m. m.

Härigenom skulle dessa länder, sade Nesterov, »få en stabil marknad och avsevärt större avsättningsmöjligheter än för närvarande».

Från tjeckoslovakiskt håll deklarerades på konferensen beredvillighet att under de närmaste 2 à 3 åren öka importen från de västeuropeiska länderna till 25 miljarder tjeckiska kronor, och från Tyska demokratiska republikens sida angavs ett motsvarande intresse av ökad import med 600 miljoner dollars per år. Som bekant gjordes medan konferensen pågick betydelsefulla avslut, bl. a. innefattande betydande kinesiska importkvantiteter från västeuropeiska länder.

De väsentligt ökade avsättningsmöjligheter, som de östeuropeiska marknaderna erbjuder, framgår också av det tilläggssavtal, som i september innevarande år slöts mellan Finland och Sovjetunionen. Enligt detta skall den s. k. tilläggsexporten från Finland till Sovjetunionen under tiden 1953—54 ha ett årligt värde av cirka 180 miljoner rubler och omfatta fartyg, maskiner, anläggningar för träförädlingsindustri, trähus, lyftkranar, trävaror, papper och kartong m. m.

Med hänsyn till vikten av att säkra avsättningsmöjligheter för vårt lands exportprodukter och härigenom ge full sysselsättning åt arbetarna inom deras respektive yrken, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet observerat de erbjudanden om väsentligt ökat varuutbyte med Sverige och andra västeuropeiska länder, som gjordes på den internationella ekonomiska konferensen i Moskva av Sovjetunionen och andra östeuropeiska stater?

Överväger regeringen att vid uppgörandet av handelsöverenskommelserna för 1953 söka få till stånd en sådan ökning av varuutbytet med här berörda länder?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Interpellation ang. Sveriges medlemskap i Europarådet och Europaförsamlingen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Stockholm, som anförde: Herr talman! Vid debatten om Europarådet den 27 maj i år deklarerade Sveriges utrikesminister sin fulla solidaritet med Schuman-planen, som han kallade en »kol- och stålgemenskap» i Europarådets hägn. Däremot ansåg utrikesministern, att ett genomförande av den s. k. Eden-planen om förändring av stadgan för att skapa en Europa-armé under Europarådet i samarbete med atlantpaktstaterna skulle stå i så klar strid med vår deklarerade alliansfrihet, att Sverige kunde få anledning att ta sitt medlemskap i Europarådet under omprövning. Utrikesministern förklarade, att han icke kunde finna några konkreta skäl för ett sådant beslut. Han konstaterade vidare, att den europeiska försvarsgemenskapens organisation skulle vara mycket nära anknuten till Atlantpakten i olika hänseenden. Utrikesministern yttrade:

»Det är ganska uppenbart att Sverige inte skulle kunna vara med om att engagera sig i den ena eller andra formen av en internationell organisation om förvarsgemenskap, eftersom vi nu har valt vår alliansfria linje. En anslutning direkt till den europeiska försvarsorganisationen skulle vara precis detsamma som en anslutning till Atlantpakten. Även en sådan lösare anslutning, som skulle uppstå av att den europeiska försvarsgemenskapen utgör så att säga en del av Europarådet, måste givetvis få till följd, att vi blir tvungna att ta hela vår ställning i Europarådet under omprövning.»

I fortsättningen av sitt tal förklarade utrikesminister Undén, att Sverige inte borde begagna sin vetorätt och vägra vara med om den ändring av stadgarna, som erfordras för att en försvarsorganisation skulle kunna infogas i Europarådet. Sverige borde enligt hans me-

Interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhällliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

ning icke begagna vetorätten, om de andra staterna önskar denna förändring. Utrikesministern fortsatte:

»Men därav följer också, att vi kan tvingas lämna Europarådet, och vi får vara förberedda på att detta kan bli resultatet av den pågående utredningen.»

I slutet av september beslöt Europarådets politiska utskott med de två svenska representanternas röster att rekommendera det av den brittiska delegaten Amery uppgjorda förslaget om Eden-planens förverkligande. Förslaget innebär en sådan ändring av kapitel I i Europarådets stadgar, att frågor av militär natur kan behandlas i rådet. Samtidigt förutsattes en sådan ändring av Sveriges ställning inom Europarådet, att det kan kvarstå utan att behöva delta i militära överläggningar. Sverige har alltså positivt medverkat till denna grundläggande förändring av Europarådets stadgar.

Senare uttalade rådgivande församlingen, att »alla europeiska stater har lika rätt att bli försvarade» och beslöt att i en rekommendation till regeringarna förorda att A-paktsrådet ställer sådana informationer till förfogande, att Europarådet varje år kan utarbeta en rapport om försvaret. I denna resolution talas även om att upprustningsbördan skall fördelas lika mellan de berörda länderna.

Den utveckling, som utrikesminister Undén förutsåg i sitt tal i maj, har således redan lett till viktiga avgöranden, och Sverige har medverkat till denna förändring. Det är klart att de konsekvenser, som utrikesministern förutsåg, icke förändras därigenom att de svenska delegaterna går ut eller håller sig passiva, när Europarådet diskuterar militära frågor på atlantpaktspolitikens linje.

Ett sådant förfarande är Sverige ovärdigt och fullkomligt oförenligt med den alliansfria linje, som regeringen deklarerat. Det finns bara en sak att göra,

om man vill skapa respekt för deklARATIONEN om alliansfrihet, och det är att Sverige utan dröjsmål utträder ur Europarådet.

Med hänvisning till ovanstående an- håller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande interpellation:

Är icke, efter de senaste besluten, tiden inne för den omprövning av Sveriges medlemskap i Europarådet och Europaförsamlingen, som excellensen Undén i sitt tal den 27 maj förutskickade kunna bli nödvändig om Eden-planen antogs?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhällliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

Herr DAHLGREN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den arbetslöshet som uppkommit under de sistförflutna månaderna har aktualiserat problemet om förebyggande åtgärder i syfte att upprätthålla full sysselsättning. Det är utan tvivel påkallat, att statliga och kommunala myndigheter planerar att med beredskapsarbeten o. d. möta en befarad ökning av arbetslösheten. Men fråga är om det inte bör fordras av de företag, vilka friställer arbetskraft eller har för avsikt att göra detta, att i främsta rummet ha ansvaret för att de anställda som berörs av produktionsinskränkningar bereds fortsatta utkomstmöjligheter. Med anställandet av arbetskraft bör rimligtvis följa ansvar för de anställda även i lägen då ordertillgång och avsättningsmöjligheter tenderar att minska. Särskilt måste det betecknas som upprörande att stora företag, som under efterkrigsåren in- höstat stora vinstökningar och kunnat

Interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

lägga upp betydande fonder, med ett penndrag kan ställa hundratals arbetare på gatan. Bland större företag, som under senare tid använt ett dylikt tillvägagångssätt mot anställda, bör särskilt nämnas Volvokoncernen.

Mot denna bakgrund framstår det som erforderligt med samhällsingenripande för att stävja dylika asociala tendenser från företagsledningars sida. Olika utvägar står till buds för att även vid minskad ordertillgång och avsättning hålla arbetskraften sysselsatt inom respektive företag och yrken. En sådan är arbetstidsförkortning till femdagarsvecka med full kompensation, varigenom samma antal anställda även vid viss minskning av arbetstillgången fortsättningsvis kan beredas full sysselsättning.

För statsmakterna förefinnes också möjligheter att främja upprätthållandet av full sysselsättning inom olika industrier och industrigrenar. Genom statsbeställningar av olika slag, kreditlättnader för mindre företagare etc. skulle permitteringar och driftsin-skränkningar i många fall kunna förebyggas.

Av vikt är att åt de samhälleliga organen ges befogenheter till *positiva ingripanden* i syfte att *avstyra* permitteringar och avskedanden i sådana fall, där de vid närmare prövning befinns vara omotiverade, och att i övriga fall vidta åtgärder för att fortsättningsvis bereda den berörda arbetskraften sysselsättning. Därvid bör det vara en självskriven regel, att yrkesarbetare så vitt möjligt beredes fortsatt utkomst inom sina respektive yrken. Det finns ingen anledning att acceptera en utveckling som innebär att tusentals arbetare inte längre kan finna utkomst-möjligheter inom sina yrken, vilket bl. a. kommit till synes i att textilarbetareförbundets medlemsantal från augusti 1951 till motsvarande månad i år minskats med 7 000 och att sko- och

läderarbetareförbundets medlemsantal undergått en minskning med något över 1 600.

Med hänvisning till vad som här anförs hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Överväges från regeringens sida åtgärder i syfte att hindra företagen att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetskraft?

Avser regeringen att, med ledning av erfarenheterna från den senaste tidens sysselsättningsminskning, vidtaga särskilda åtgärder — och i så fall vilka — för upprätthållande av full sysselsättning inom näringslivets olika grenar?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 239, med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376), m. m.;

nr 242, angående avlöningsförhållandena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.; och

nr 243, angående täckning av kostnaderna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare.

På grund av utrikes resa i offentligt uppdrag (Förenta Nationernas sjunde generalförsamling i New York) anhåller undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 20 oktober—22 december 1952.

Stockholm den 20 oktober 1952.

Erik Hagberg,
Malmö.

Kammaren biföll denna anhållan.

På därom gjord framställning beviljades vidare herr Hagberg i Luleå ledighet från riksdagsgöromålen under tolv dagar från och med den 16 innevarande oktober.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.27 em.

In fidem
Gunnar Britth.